

„Dobra nastava“ iz vizure učenika dopunske škole: rezultati malog ispitivanja

Upitnik su popunjavali učenici dopunskih škola u razredima koje vode Sakine Koç, Dragana Dimitrijević, Valeria Bovina, Nexhmije Mehmetaj i Nexhat Maloku, a obradio ga je Basil Schader.

U pet dopunskih škola u Švajcarskoj sprovedeno je malo, neformalno ispitivanje, koje služi kao praktični dodatak delu A ovog poglavlja, a na inicijativu autora tog poglavlja, prof. Helmkea. Cilj je bio sučeljavanje naučno-istraživačke perspektive A-dela s vizurom „direktno pogođenih“, dakle, učenika. Koje osobine ima, iz njihove perspektive, „dobar nastavnik / dobra nastavnica“, šta je za njih dobra nastava?

Ispitivanje ne pretenduje na reprezentativnost ili uopšte naučnu solidnost s obzirom na okolnosti sprovođenja i odabira uzorka, ono pre svega predstavlja ilustraciju.

Ukratko o načinu na koji je urađeno ispitivanje: nastavnici dopunskih škola su dobili – nažalost, u poslednjim napornim sedmicama pred letnji raspust 2014. – zadatak, odnosno molbu, da u svojim razredima (ili svom jednom razredu) učenicima daju da popune odštampani upitnik. Zadatak učenika je bio, pored upisivanja uzrasta i pola, sledeći:

„Dovrši rečenice:

- Dobar nastavnik / dobra nastavnica je za mene...
- Nastava je za mene dobra kad...
- Uz pojam (reč) „nastavnik“ ili „poučan“ pada mi na pamet...”

Upitnike koji su se odnosili na nastavnike i nastavu uopšte popunila su četiri razreda sa ukupno 76 đaka; jedan dodatni razred je samostalno modifikovao upitnik i dopisao odgovore na pitanje „koji su kriterijumi za dobru nastavu u dopunskoj školi?“

Upitnik s tri početka rečenice (v. gore, četiri razreda)	niži nivo (8–9 god.)		srednji nivo (10–12 god.)		viši nivo (13–15 god.)		ukupno
	ž	m	ž	m	ž	m	
Dopunska škola turskog, kanton Cirihi (S. Koç)	7	3	3	1	0	0	14
Dopunska škola srpskog, kanton Argau (D. Dimitrijević)	4	0	3	3	7	1	18
Dopunska škola italijanskog, kanton Cirihi (V. Bovina)	0	0	6	5	0	0	11
Dopunska škola albanskog, kanton Jura (N. Mehmetaj)	4	0	10	7	10	2	33
ukupno	15	3	22	16	17	3	76

Dodatnih 29 strana s odgovorima na pitanje o kriterijumima za dobru nastavu u dopunskoj školi popunio je razred Nedžata Malokua u Cirihi (samo srednji i viši nivo). Nažalost, tu nedostaju podaci o uzrastu i polu.

U sledećem predstavljanju rezultata, od kojih su neki upadljivi, počinjemo sa 76 upitnika sa započetim rečenicama. U katalogizaciji odgovora induktivno su obrazovane kategorije (npr. „Izjave o pedagoškom držanju“) i potkategorije (npr. „zabavan/zabavna je, šali se“). Sistematizovano poređenje s obzirom na uzrast, pol ili jezičku grupu nije moguće s obzirom na nedostatnost informacija.

„Dobar nastavnik je za mene onaj nastavnik koji može da mi pomogne“

(Miloš, 10 g.)

Odgovori na započetu rečenicu „Dobar nastavnik / dobra nastavnica je za mene...“ mogu se podeliti u tri velike kategorije:

	br. izjava
<ul style="list-style-type: none"> Izjave o opštim karakteristikama („ljubazan“, „nasmejan“, „dobar“) 	26 (17ž / 9m)
<ul style="list-style-type: none"> Izjave o pedagoškom držanju (sa 9 potkategorija) 	76 (54ž / 22m)
<ul style="list-style-type: none"> Izjave o didaktičkim i profesionalnim kompetencijama (3 potkategorije) 	40 (30ž / 10m)

U karakterisanju dobrog nastavnika / dobre nastavnice najčešće (29 puta) se pominje skup osobina „spreman da pomogne, daje podršku, strpljiv“. Na drugom mestu su opšte karakterne osobine („ljubazan“ itd., 26 izjava). Skoro isto toliko često (25 puta) se pominje didaktičko-profesionalna kompetencija „uči nas nečemu“; tome sledi „jasno objašnjava, dobro pomaže“ i „strog je, ali ume da bude zabavan“, odnosno, „ne grdi nas i ne viče“ (po 10 puta).

Pomenuti redosled odnosi se na ukupan broj u svim grupama; unutar grupa on donekle varira (tako, recimo, kod turskih i srpskih učenika opšte karakterne osobine stoje na prvom, a osobina „spreman da pomogne“ na drugom mestu).

„Dobra nastava je kada se uči nešto novo“ / „... kada razumem“

(Simona, 10 g.; Rodolfo, 11 g.)

Odgovori na rečenicu započetu rečima „Nastava je za mene dobra kada...“ podeljeni su u pet kategorija odnosno kriterijuma sa 0–4 potkategorija:

	br. izjava
<ul style="list-style-type: none"> Kriterijum efikasnog učenja („kada učim nešto novo“) 	35 (30ž / 5m)
<ul style="list-style-type: none"> Kriterijum metodičko-didaktički aspekti (sa 4 potkategorije) 	35 (27ž / 8m)
<ul style="list-style-type: none"> Kriterijum klima na času / u razredu (2 potkategorije) 	17 (12ž / 5m)
<ul style="list-style-type: none"> Kriterijum pedagoški aspekti*) (2 potkategorije) 	13 (9ž / 4m)
<ul style="list-style-type: none"> Kriterijum socijalni aspekti (susretanje prijatelja, odmori itd.) 	6 (3ž / 3m)

*) Pod kriterijumom „pedagoški aspekti“ navedene su i česte izjave analogne kategoriji „dobar nastavnik je...“.

Prilikom karakterisanja dobre nastave daleko najčešće (35 puta) pominje se efikasno učenje („kada nešto (novo) učim“). Slede, uz znatno manje izjava (po 13) „kada je zanimljivo/cool“ i „kada je i nama zabavno, kad se dobro osećam, kad je dobra atmosfera“. Na treće mesto dolazi izjava „kada igramo igre“; od 10 izjava 8 ih je od dece nižeg nivoa nastave. Na 4. mestu našlo se po 8 izjava o pedagoškom aspektu „kada nastavnik sve dobro objasni“ i kriterijum „raznovrsna nastava“.

I ovde ima malih razlika između jezičkih grupa; tako je kod turskih đaka kriterijum „raznovrsna nastava“ i „igranje igara“ na prvom, a efektivno učenje na drugom mestu.

„Ona [nastavnica u dopunskoj školi] mora biti uzor, dakle, ne može da pravi gluposti“

(Demet, 11 g.)

Impuls „Uz pojam ‘nastavnik/nastavnica’ ili ‘poučno’ pada mi na pamet...“ bio je manje produktivan od prethodna dva. Izjave su ovde podeljene u četiri kategorije sa po 1–5 potkategorija:

	br. izjava
• Karakterni aspekti nastavnika (3 potkategorije)	19 (13ž / 6m)
• Asocijacije o pedagoškom pristupu nastavnika	4 (2ž / 2m)
• Profesionalni, metodičko-didaktički aspekti (2 potkategorije)	17 (12ž / 5m)
• Različite asocijacije (5 potkategorija)	53 (38ž / 15m)

Najčešće pomenuta asocijacija uz „nastavnik / nastavnica“ nije posebno pregnantna: „škola, učenje, različiti školski predmeti“ (24 puta), a slede joj „domaći zadaci, testovi, kontrola, ocene“ (23 puta) i „neko ko može nečemu da nas nauči“ (17 puta). Zanimljivo je eventualno da u kategoriji „karakterni aspekti“ 12 od 19 izjava („uzor“, „poštovanje“ itd.) dolazi od albanske grupe učenika u kantonu Jura. To podseća na reči 17-godišnjeg Behara iz Švedske u pogl. 2 B.4, koji je do svoje desete godine živeo na Kosovu i tamo išao u školu: „Na Kosovu je mnogo bolja disciplina, jer tamo đaci poštuju nastavnike. Ovde u Švedskoj ima mnogo uobraženih đaka koji rade šta god hoće (...)“. To, naravno, ne znači da je iz tih reči moguće izvesti zaključke o kulturnospecifičnim poimanjima pojma poštovanja, odnosno, za to bi bilo neophodno obimnije istraživanje.

„Ekskurzija u Europapark! Kampovanje!!“

(učenik albanske dopunske škole)

29 listova s odgovorima na pitanje o kriterijumima za dobru nastavu maternjeg jezika u dopunskoj školi (koje su popunili albanski učenici srednjeg i višeg nivoa u Cirihi) je u poređenju sa gore opisanim upitnicima jače fokusirano na metodičko-didaktičke aspekte. Ovde je interesantno primetiti kako se oblici nastave i učenja, koje učenici očito poznaju iz redovne škole, i ovde traže.

Tako većina đaka očekuje više učenja kroz igru, više grupnog rada, više (grupnih) referata, organizovanje školskog pozorišta, manje didaktičke monokulture („ne raditi uvek isto [naime: čitati tekst i odgovarati na pitanja o njemu]“, zanimljivije lekcije, školske izlete / ekskurzije / posete muzejima, rad na kompjuteru, zajedničko gledanje filmova). Pored toga, pominju se slične stvari kao u gornjim upitnicima: nastavnik mora da pomaže / daje potporu / ima više vremena za đake / bude stroži / radi više testova itd. Nastavnik u pomenutom razredu – priznat kao angažovan i vredan pedagog – izvodi zaključak da bi učenike trebalo više uključiti u planiranje, ali da istovremeno tesan okvir od samo dva časa sedmično u razredima s đacima različitog uzrasta to jednostavno ne dopušta.